

Dr. Fonyó Attila (1927–2022)

Forrás: Semmelweis Kiadó

Dr. Fonyó Attila professor emeritus, a Semmelweis Egyetem Élettani Intézetének egykori igazgatója, az Általános Orvostudományi Kar egykori dékánja életének 96. évében, 2022. szeptember 22-én Budapesten elhunyt. Személyében a Semmelweis Egyetem emblemikus egyéniségétől búcsúzunk. Távozásával nemcsak az Élettani Intézetet és az Általános Orvostudományi Kart érte pótolhatatlan veszteség, hanem az egész Semmelweis Egyetemet, sőt a teljes magyar orvos- és egészségügyi képzést, amelyért egész életében önfeláldozóan munkálkodott. Fonyó Attila professzortól nemcsak a Semmelweis Egyetem rektoraként, hanem megrendült munkatársként, barátként és egykori tanítványként is búcsúzom.

Fonyó Attila 1927. július 16-án Újpesten, az Árpád Kórházban született, amelynek gyermekosztálya, az Újpesti Szegény Gyermekkórház apai nagyapjának, Fuchs Ignácnak köszönhette létét. Ő győzte meg egy vagyonos betegét a kórház alapításáról, amelynek élete végéig igazgató főorvos maradt. A kórházalapítás története, amely előkelő helyet foglalt el a családi legendárban, egyértelműen mutatja, mennyire központi kérdést jelentett számára a társadalmi egyenlőség gondolata: „*a vérembe szívódott*”, írja a *Kilenc évtized* memoárjának bevezetőjében. Mindig alig titkolt büszkeséggel beszélt erről, csakúgy, mint édesanyjáról, Kahán Hedvigről, aki a gyermekosztály főorvosa volt, és akinek szellemisége és kultúrája mindig is útmutató volt fia számára. Élete végéig kedvenc olvasmányai között szerepelt számos regény, amelyet annak idején édesanyja adott kezébe még serdülőkorában, gyakran fittyet hányva az illemszabályokra. Évtizedekkel később fontosnak érezte lányainak, Máriának és Évának az igazságérzete mellett átadni az irodalom iránti érdeklődését is. Kezükbe adta mindazokat a könyveket, elsőként az imádott *A Thibault család*-ot, amelyek ismeretét édesanyjának köszönhette. Utolsó éveiben francia szakos tanár lányával, Évával, aki Franciaországban élt, heti telefonbeszélgetéseik során, a családi hírek mellett fontos helyet foglalt el egy kulturális beszámoló, az aheti *Élet és Irodalom* szemlézése, de sorra került a nagyvilág számos aktuális kérdése is.

A századelő úgynevezett polgári neveléséhez hozzátartozott a nyelvtanulás. Ennek módja megint csak édesanyja

kivételes intelligenciáját bizonyítja: Tante Erna, egy osztrák származású fiatal özvegyasszony kivételesen jó pedagógusnak bizonyult, aki egyszerre szeretett meg vele a német nyelvet, kultúrát, irodalmat és a rendszeres, lelkiismeretes munka örömét. A tanítvány őszintén ragaszkodott hozzá, és meghatottan emlegette, valahányszor némettudását dicsérte valaki. (Folyamatosan tudta olvasni a német gótbe-tűs írást.) Ugyancsak ebből az időből származik barátsága Holló Józseffel, akivel nemcsak a közös sors (félárva-k voltak mindketten), de számos közös hobbi is összekötötte. A serdülőkori cserkészútjukat követték a felnőttkori közös nyaralások, a síturák a Tátrában, de mindenekelőtt a szenvedélyes fotózás. A család elmaradhatatlan jó barátja volt Varga György és testvére, a szobrászművész Oszkár. Varga György az újpesti Árpád Kórház alapítványának gondnokaként, de a család jó barátjaként is gyakori vendég volt náluk. Barátságuk a felcseperedő egyke fiú édesapjának korai halála (1939) után még szorosabbra fonódott. A szenvedélyes lemezgyűjtő Gyuri bácsi felkeltette a kultúrára egyébként is fogékony gimnazista fiú érdeklődését nemcsak a komolyzene, de a szépművészet iránt is, az otthoni lemezhallgatás mellett rendszeresen jártak koncertre és tárlatokra.

Fonyó Attila középiskolai tanulmányai után felvételt nyert a Semmelweis Egyetem jogelődjének, a Pázmány Péter Tudományegyetemnek az Orvostudományi Karára, ahol 1951-ben szerzett orvosi diplomát. Már előtte két évvel demonstrátorként csatlakozott az Élettani Intézet-hez. Átmenetileg 1959 és 1981 között az egykori Klinikai Kísérleti Kutatólaboratórium munkatársa volt, majd ezt követően intézetigazgatóként tért vissza az Élettani Intézetbe, melyet 1995-ig vezetett. Kandidátusi tudományos fokozatát 1962-ben, az orvostudományok doktora címét 1972-ben szerezte. Tudományos szakterülete a biokémia és a sejtbiológia határterülete, a mitokondriális transzport-folyamatoknak és a bioenergetika mechanizmusainak feltárása volt. Alapvető megfigyeléseket tett a mitokondriális oxidáció és a Mitchell-féle kemiozmotikus folyamatok megértéséhez. Tudományos szemléletében meghatározó volt a celluláris és molekuláris háttér feltárására való törekvés, de gyógyító orvosdinasztia tagjaként mindig szem előtt tartotta az élettani folyamatok klinikai szerepét és gyakorlati jelentőségét. 1975-ben lett egyetemi tanár, 1997-től professor emeritus.

Kiváló oktató volt. Fonyó Attila professzort a hallgatók nemcsak tisztelték, de végtelenül szerették is. A medikusok és a fiatal kollégák iránti figyelme és odaadása kiapadhatatlan volt. Ezt egykori tanítványként személyesen én is megtapasztaltam. Soha nem feledem didaktikus prezentációit, hallgatócentrikus előadásait. Semmelweis-hallgatóként volt szerencsém látni és hallani őt. Olyan óriási hatást tett ránk, hogy talán nem túlzok, ha azt állítom, miatta szerettem meg az élettant, az élettani versenyen elért első helyezésem után sokáig kacérkodtam azzal a

gondolattal, hogy az Ő munkacsoportjában legyek diákkörös. Végül nem így történt, a gyógyítás varázsa elcsábított. A diploma megszerzése után, heidelbergi tanulmányaimból hazatérve hozzá fordultam tanácsért, és így az ő segítségével helyezkedhettem el a Városmajori Szív- és Érgyógyászati Klinikán, mely azóta is nemcsak munkahelyem, de második otthonom is. Soha nem lehetek elég hálás neki ezért. Köszönöm a sorsnak, hogy a tanítványa lehettem, mesteremként tisztelhettem és kollégámnak tudhattam. Nem ismertem nála nagyobb formátumú egyetemi oktatót!

Közről láthattam vezetői munkásságát az Általános Orvostudományi Kar dékánjaként, hiszen ez idő alatt az Egyetemi Tanács hallgatói képviselője voltam. Tevékenységét áthatotta a hallgatók iránti szeretet és figyelem, élete végéig végtelen korrektség és karakánosság jellemezte. Nemcsak odafigyelt véleményünkre, de vitás kérdésekben mindkét oldalt meghallgatta, a problémákat konszenzusos alapon, az egyetem érdekeit szem előtt tartva igyekezett rendezni – ahogy erre csak a legegyszerűbb emberek képesek. Fonyó Attila professzor nehéz időkben, a rendszerváltás idején töltötte be ezt a fontos pozíciót: tisztessége soha nem szenvedett csorbát, egész pályája során csak a tisztességet és a Semmelweis Egyetem jövőjét tartotta szem előtt.

Igazi iskolateremtő ember volt, a szó legszorosabb értelmében. Több mint egy tucat tanítványa vezet jelenleg is kiemelkedő hazai vagy nemzetközi kutatócsoportot, akik az ő nyitott és baráti szellemű műhelyéből kapták az útravalót. Igazgatói megbízatása után hozzálátott egy celluláris és molekuláris új szemléletű élettantankönyv írásának. A nagy sikerű Fonyó-könyv (*Az orvosi élettan tankönyve*) nyolc kiadást ért meg. Lenyűgöző a gondolat, hogy a világban hány gyakorló orvos és kutató lehet, aki a tankönyvének köszönhetően vált orvosi hivatásunk kiváló művelőjévé.

Fonyó Attila professzor, Kádár Anna professzor asszony, Szécsény Andor, Somogyi Endre, Szabó Zoltán, Garzó Tamás és Gera István professzorokkal, Gálszécsy András-sal, Ács Tamással és Horváth Attilával együtt meghatározó szerepet játszottak abban, hogy a Semmelweis Egyetemen 40 évvel ezelőtt elindult a német, majd később az angol nyelvű oktatás. Ezzel pedig nagyban hozzájárult ahhoz is, hogy egyetemünk nemzetközi mércével mérve is a legjobbak közé tartozzék. Az ennek jubileumát ünneplő, az egész akadémiai éven átívelő *International 40* programsorozatunk így egyben az ő úttörő munkája előtt is tiszteleg. Nincs ugyanis Németországon kívül még egy felsőoktatási intézmény, ahol olyan volumenű német nyelvű oktatás zajlana, mint a Semmelweis Egyetemen, ez pedig nagyban Fonyó Attilának köszönhető. Munkásságának elismertségét jelzi, hogy 1989-ben a Német Szövetségi Köztársaság Erdemrendjének nagykeresztjével tüntették ki.

A német nyelvű egyetemi oktatás megszervezése kapcsán találta meg igazi társát, akivel a komolyzene, a képzőművészet és a német irodalom iránti azonos érdeklődés, valamint a sok közös utazás évtizedekre összekapcsolta. Magdi volt mellette akkor is, és próbált fájdalmán enyhí-

teni, amikor 53 éves gyógyszerkutató lányát, Máriát elvesztette.

Dékánsága során hármas feladatrendszerünk magas szintű támogatásán túl a nemzetközivé válás terén alkotott kiemelkedőt. Mindvégig intézményünk hírnevének öregbítéséért dolgozott, a fáradhatatlan munkakedv, kitartás és odaadás mellé pedig hajlíthatatlan egyenesség, bölcsesség és szerénység párosult. Sokat olvasott, európai műveltsége szinte utolérhetetlen volt. Gazdag szókincse révén választékosan, könnyed eleganciával írt és beszélt.

Példaértékű hozzáállása a mai napig követendő az egyetem vezetői előtt: önzetlenül támogatta a fiatalokat, a tehetséges tanszékvezetőket, döntéseit soha nem az motíválta, hogy magának címekeket, előnyöket vagy kiváltságokat szerezzen – csak a Semmelweis Egyetem jövőjét tartotta szem előtt. Talán ennek köszönhető, hogy az Élettani Intézet azon kevés professzora közé tartozott, akik nem lettek akadémikusok – ebben is hasonlított egyetemünk olyan büszkeségeire, mint Szabó Zoltán, Papp Zoltán és Juhász-Nagy Sándor professzorok.

Fonyó Attila professzor emléke örökre kitörölhetetlen fejezete marad a Semmelweis Egyetem immár több mint 250 éves, legszebb és legdicsebb történetét bemutató kötetben. A róla szóló fejezet címe pedig így hangzik: *A dékánok dékánja*. Ezek a szavak írják le ugyanis a legjobban azt, amit az ő élete és életműve a Semmelweis Egyetem, a magyar orvostudomány számára jelent. Ezek a szavak emlékeztetik majd az utókat arra, hogy élt egyszer egy nagyszerű ember, egy kiváló tudós, egy zseniális tanár és páratlan egyetemi vezető, akinek eddigi és majdani orvosgenerációk sora lehet hálás mindazért, amit alkotott.

Most rajtunk a sor, utódokon, hogy örökségét átvegyük, és folytassuk életművét. Öröm számomra, hogy még megérte, hogy a Szenátus odaítélte számára intézményünk legmagasabb kitüntetését, a Pro Universitate életműdíjat – elmondhatatlan fájdalom azonban, hogy az elismerés ünnepélyes átadására és portréjának leleplezésére a Semmelweis Szalonban tartott megemlékezés kapcsán, 2022. november 28-án már csak posztumusz kerülhetett sor. A róla készült festmény Egyetemünk legkiválóbb egyéniségei közé kerül majd a Szenátusi Terembe, nevét és képét őrizni fogjuk, amíg az egyetem falai állnak.

Fonyó Attila kutatóként, intézményvezetőként, oktatóként, oktatásszervezőként és tankönyvszerzőként egyaránt maradandót alkotott. Munkásságával óriási hatást gyakorolt a hazai orvos- és egészségtudományi képzésre, *Az orvosi élettan tankönyve* egész generációk elméleti tudását és szemléletét határozta meg. Gazdag örökségét és emlékét megbecsüléssel ápolni fogjuk.

Fonyó Attilát a Semmelweis Egyetem saját halottjának tekinti. A Fiumei úti sírkert szóróparcellájában felállított ravatalánál 2022. november 7-én a rektori gyászbeszéd után az Általános Orvostudományi Kar jelenlegi dékánja és az Élettani Intézet jelenlegi igazgatója tartott megemlékezést.

Dr. Merkely Béla

„Ein Mensch sieht in der Welt, was er in seinem Herzen trägt“ (Goethe)
(Az ember azt látja a világból, amit a szívében hordoz.)